

Redactioneel

"Filosofen zijn geweldenaars", verklaart Musil in de *Mann ohne Eigenschaften*, "die geen leger tot hun beschikking hebben en daarom de wereld op zo'n manier aan zich proberen te onderwerpen, dat ze in een systeem past. Waarschijnlijk is dat ook de reden waarom er in tijden van tyrannie grote filosofiese naturen hebben bestaan, terwijl het in tijden van voortgeschreden beschaving en democratie niet lukt, een overtuigende filosofie voort te brengen - tenminste niet volgens de klachten die men daar algemeen hoort". Tegen de achtergrond van dit citaat wordt het interessant te zien wat filosofen over oorlog te zeggen hebben. In dit nummer van *Krisis* zijn drie artikelen aan dit thema gewijd.

In het openingsartikel, '*Nietzsche: Oorlog en Antidogmatisme*', onderwerpt Tsjalling Swierstra Nietzsches denkbeelden over oorlog aan een krities onderzoek. Nietzsches positieve waardering van de oorlog lijkt onverbrekkelijk samen te hangen met zijn ongeëvenaard radikale kritiek op alle vormen van dogmatisme, een kritiek die zijn werk juist zo aantrekkelijk maakt. Swierstra onderneemt een poging de oorlog uit het werk van Nietzsche 'weg te zuiveren' zonder het daarmee tegelijkertijd van zijn kritiese gehalte te beroven. Zijn voornaamste these luidt dat Nietzsches waardering van de oorlog het gevolg is van de dualistische ontologie (ware werkelijkheid versus schijnbare werkelijkheid), die kenmerkend is voor de westerse metafysika. Deze positieve waardering is zo beschouwd niet meer dan een fossiel overblijfsel in de filosofie van Nietzsche, dat zonder consequenties terzijde kan worden gelegd.

In '*Afschrikking en Zelfopoffering*' gaan Marin Terpstra en Theo de Wit na, of de politieke inzichten van Hobbes in ons moderne nukleaire tijdperk hun geldigheid hebben bewaard. Ze konstateren een onophefbare spanning tussen het feit, dat de staat enerzijds voor zijn bescherming afhankelijk is van de bereidwilligheid van de burgers, hun leven in oorlogssituaties op het spel te zetten, en anderzijds de burgers tegenover de staat een fundamenteel recht bezitten op lichamelijke onschendbaarheid. Dit konflikt wordt in moderne samenlevingen op de spits gedreven. Volgens Terpstra en de Wit is dit dilemma in Hobbes' gedachtenwereld onoplosbaar. Vandaar dat ze een uitweg zoeken in het meer avontuurlijke denken van Machiavelli.

In 'Het Zwijgen van Ludwig Wittgenstein' stelt Leonard de Jong, dat Wittgensteins ervaringen in de Eerste Wereldoorlog de sleutel bieden tot de eenheid van zijn werk. De Jong maakt duidelijk dat Wittgensteins filosofie getekend is door de verschrikkingen aan het front. Ondanks alle verschillen tussen het vroegere en het latere werk bespeurt de Jong een duidelijke continuïteit: Wittgenstein probeert de grenzen tussen taal en zwijgen in kaart te brengen; zijn filosofie is een filosofie van het zwijgen. Na de oorlog vallen de waarden van de beschaving alleen nog in stilte - door ze te prakkiseren - te verdedigen.

Speciale aandacht in dit nummer voor de franse filosoof Lyotard. Jan Popman bespreekt diens boek over het postmodernisme en Harry Kunneman ontdekt een geheim bondgenootschap van de fransman met de duitse filosoof Habermas. Kunnemans artikel valt in twee delen uiteen. In dit nummer wordt in het eerste deel *Het Postmoderne Weten* besproken. In het tweede deel, dat in het volgende nummer verschijnt, gaat hij met name in op het hoofdwerk van Lyotard, *Le Différend*.

Het beeldmateriaal is dit keer afkomstig van Joost Hoekstra, maker van objecten en reliëfs; het werd verzorgd door Galerie Holleeder, St.Nikolaasstraat 24 te Amsterdam.